

Дарителските традиции на великотърновското туристическо дружество "Трапезица 1902"

Основано на 17 март 1902 г. туристическо дружество "Трапезица" заема съществено място в обществения и културния живот на Велико Търново. Дарителската традиция на туристите е двупосочен процес - за своите престижни инициативи те получават подкрепа, но също така повече от век тяхната многостранна дейност е свързана с благоустройството на града и околностите, поддържането на историческите паметници, тяхното популяризиране и създаването на благоприятни условия за пребиваване на българските и чуждестранните гости.

Можем условно да разделим дейността му на три периода по години: От 1902 до 1944, от 1945 до 1990 и от 1990 до днешни дни - 2018 г. Невъзможно е да разгледаме всичко, затова ще се спрем само на някои от емблематичните начинания на дружеството, положили началото на ползотворни традиции.

За първия период от дейността на ТД "Трапезица" безспорно това са Благотворителните балове и изграждането на първата туристическа хижа в България на хълма Царевец - хижа "Трапезица".

На 13 декември 1903 г. Настоятелството на туристическо дружество "Трапезица" за пръв път кани гражданите на Велико Търново на Благотворителен бал в салона на читалище "Надежда". Събраните средства в размер на 173.85 лв. са използвани за благоустрояване и залесяване в района на Руския паментик на Света гора.

Благотворителният бал на туристите се превръща в престижно и очаквано с нетърпение и радост светско събитие – превръща се в традиция и емблема на културния живот във Велико Търново, а дарените средства се оползотворяват за различни благородни инициативи. През 1905 г. с парите от благотворителния бал се залесява поречието на река Янтра с тополи и орехови дръвчета, през 1906 г. – за отпечатване на първия туристически пътеводител на Велико Търново и региона, подготвен от Туристическото дружество. 22 август 1907 г. излиза от печат "Пътеводител на Велико Търново" – модерно, съобразено с европейските тенденции в този жанр издание. Обнародването му става факт благодарение на дарителския жест на Търновския окръжен съвет – 1000 лв., на Общинския съвет – 400 лв., на княз Фердинанд I Сакскобургготски, както и на изтъкнатите дейци на туристическото дело Леон Филипков, Димитър Багрилов, инж. Христо Сапаров, арх. Георги Козаров, Петър Тереев, Екатерина Минчева и др. Приходите от продажбата на пътеводителя са за построяване на туристическа хижа - първа в страната ни, а 300 лв. да се дарят за построяването на хижа "Чумерна" и редица още хижи в страната.

Значителни суми даряват Министерството на сградите и благоустройството, Министерството на просвещението, Великотърновската окръжна постоянна комисия, частни фабрики, както и лични дарения на граждани, с което проявяват съпричастност към обществено значимото начинание на ТД "Трапезица" - хижа "Трапезица" на хълма Царевец.

През 1914 г. средствата от благотворителния бал са за възстановяването на разрушения от земетресението през 1913 г. градеж на туристическа хижа на Царевец. На 24 май 1922 година тържествено се

открива Първата туристическа хижа в България. Освещаването на хижата извършва великотърновският митрополит Филип, а първи там нощуват делегатите от 15-я национален туристически събор.

Престижът на туристическия дом нараства значително – в него посрещат официални госта на града като известния физик Едуард Бойл, френския сенатор Жустен Годар, Едиурд Ерио – бивш министър-председател на Франция, Никола Мушанов, Александър Малинов, министър-председателя на Турция Исмет бей и неговите министри Ружди Арас и Реджеб бей, Василий Немирович-Данченко, известния алпинист Вили Рикмерс, Константин Кисимов, Христина Морфова, синът на генерал Гурко, министри и депутати, а на традиционния бал на 8 декември 1928 година е поканен и цар Борис Трети, който внася вход 500 лева.

В резултат на ползотворното сътрудничество с общината, с местния гарнизон и с всички патриотични, културно-просветни, благотворителни, спортни дружества и организации, ТД "Трапезица" има значителен принос за превръщането на Велико Търново в любимо място за живеене и в желана туристическа дестинация от европейски тип.

Годините след 1944 са белязани с промяна в концепцията на туристическите дружества в цялата страна. От културно-просветни организации те се преориентират към спортовете, свързани с туризма, алпинизма, спортното катерене и спортното ориентиране.

За този период като най-престижна изява, събрала в себе си ентузиазма и дарителските жестове на много хора и предприятия, смятаме организирането и провеждането на алпийска експедиция. Първата клубна експедиция на алпинистите от ТД "Трапезица" се откроява със специална мисия. За дружеството това е и първа международна изява. Посветена е на 800-годишнината от въстанието на Асен и Петър и на провъзгласяването на Търновград за столица на Второто българско царство, както и на 90-годишнината от организираното туристическо движение в България.

Съхранената документация показва многостранни аспекти от подготовката на експедицията и изключително внимание върху и най-дребния детайл. Зад големия успех – от 10 човека петима изкачват върха, се крие упоритата тренировъчна, техническа и продоволствена подготовка за предстоящото.

Почетният знак, българското знаме, флагът на Велико Търново и лъвчето свидетелстват за подвига на алпинистите, изкачили връх Комунизъм (7495), преименуван по-късно Гармо, а отскоро носещ името на основателя на Таджикистан – Исмоил Сомони. На върха е монтиран дуралуминиев вимпел с герба на Велико Търново и с надпис "НРБ, Велико Търново. В чест на 800-годишнината от въстанието на Асен и Петър и провъзгласяването на Търновград за столица на Българската държава. Алпинисти от алпийския клуб на "Трапезица" изкачиха пик Комунизъм по ребро Бородкин. Август, 1985 год."

По това време държавни предприятия даряват и средства, с които се поставя началото на социализацията на крайградската зона за отдих – Ксилифор.

Туристическото дружество доказва, че умее да управлява даренията в полза на обществото.

През 2007 г. ТД "Трапезица 1902" възстановява традицията на коледния благотворителен бал. На 13 декември 2007 г. в благородната инициатива на дружеството се включиха много и щедри бизнесмени, местни политици и членове на дружеството. Благотворителният бал бе открит от председателят на туристическото дружество - г-н Паскал Паскалев. 2023 лв. набраха организаторите за предстоящото честване на 100-годишнината от обявяване на Независимостта на България, събитие, към което ТД "Трапезица 1902" е съпричастно. Всеки 4 лв. от закупените 199 куверта бе за каузата, всички билети от специалната томбола и карнавалните аксесоари бяха продадени. В дарителницата бяха събрани 576 лв. Управителният съвет на ТД "Трапезица 1902" излъчи двама стипендианти, за постигнати отлични спортни резултати, - Иван Сираков и Валерия Станева.

В последващите години със средстава от Коледните балове се почистват туристическите маршрути и маркировката на пешеходните пътеки, подменят се дървените мостчета, изграждат се заслони. Като инициатива от особено значение се откроява провежданата в крайградската зона Ксилифор Младежка скулптурна колония - съвместно дело на Катедра "Скулптура" към факултета по Изобразителни изкуства на ВТУ "Св. Св. Кирил и Методий", ТД "Трапезица 1902" и Община В. Търново. Част от материалите за работата на студентите дарява Горско стопанство "Болярка". Студентите работят по различни теми - "Добрата ламя", "Къщата на Баба Яга", "Светът на приказките в скулптура", "Сцена Библиотеката", направа на входния знак на парк Ксилифор и др. Под ръководството на проф. Коста Денев, проф. Стефан Лютаков, ас. Венко Тонков и др. студентите извайват от дърво, камък и метал различни фигури, които обогатяват ландшафта около езерото и Туристическия учебен център "Момина крепост". Със свои творби много от студентите, участвали в пленерите, се включват и в традиционните коледни балове на дружеството, като средствата от закупуването им отиват за следващи инициативи.

За различни годишнини на ТД "Трапезица 1902" се издават книги и документални филми, събрали в себе си историята на дружеството и на различни клубове към него. Издадените книги се подаряват на различни институции и библиотеки, на гости и граждани.

На 25.09.2009 г. в една от залите на ТУЦ "Момина крепост" бе открит Музей на туризма и туристическите спортове. Дори през XXI век дружеството успява отново да направи нещо за първи път. Музейната сбирка показва не само историята на дружеството, но и обединява много съмишленици под знака на дарителството. Замислен още през 2006 г. музеят е плод на съвместните усилия на специалистите от РИМ - В. Търново от проучвателските и събирателски дейности до самата реализация. Инициативата е обявена на Коледния бал през 2008 г. Събраната благотворителна сума от бала е 3 125 лв. Осъществяването на проекта е подкрепена и от дарители със 7 400 лв., а дружеството участва с около 12 000 лв. Музеят е разположен в две зали и включва 36 табла и 17 витрини, съдържащи 350 снимки и над 200 музейни експонати, сред които документи, печатни издания на дружеството, отличителни знаци, награди и отличия - купи, медали, грамоти, информационни материали, свързани с

приноса ТД като организатор и домакин на десетки държавни, шест балкански, три европейски и три световни купи и световно първенство през 2003 г. с участието на 32 държави и 560 спортисти.

Специално място е отредено на различни туристически и алпийски пособия, екипировка и вещи на планинари от различни поколения. Снимки, вещи и награди, свързани с дългогодишна туристическа дейност и спортни постижения бяха дарени от Димитър Шербетов, Димитър Геров, Стоян Петров, Тотю Дюлгеров, Яневка Исапова, Евдокия Шипчанова, Димитър Богданов, Петър Панайотов, Здравко Николов, Ганка Карагеоргиева, Енчо Русев, Ангел Ганцаров, Боянка Василева, Наталия Атанасова, Евгения Пангелова, Борислав Кенаров, Иван Сираков, Наталия Диминова, Благовест Лазаров, Калин Гърбов, Милен Видиновски, Цвета Кожухарова, Ина и Тодор Джамбазови, Сандю Бешев, Малчо Малчев, Орлин Чачановски, Марин Хараланов и др.

Особено ценно дарение правят Ивайло Пенчев и Метин Мусов - собственици на Уолтопия - съоръжението "Въжена градина", катерачна атракция, която обогатява възможностите за активен отдих на търновчани и гости на града.

Многостранните инициативи на великотърновското ТД "Трапезица 1902" и като дарополучател, и като дарител са с широк обществен отзвук и значение. Те достойно продължават над стогодишната традиция на благотворителност и дарителство на основателите на туристическото движение в България.

© Румяна Николова